

Amikor ismét a képernyő előtt ültünk, és Malin szembe került önmagával, elpirult és azt mondta:

— Milyen bután válaszoltam, és nagyon gyorsan újra akarta játszani szerepét, hogy ki tudja javítani önmagát. Majd új feladatot kapott.

A következő improvizációban Malinnak kell eljátszani Jessika szerepét, és Jessika kapta meg Malin feladatát.

Malin segítséget kért:

— Mi történik akkor, ha az anyja veszi fel a kagylót?

Fontos, hogy a gyerekek átéljék egymás érzéseit azonos helyzetekben. A szerepjátékon keresztül így ismerik meg egymás cselekedeteinek rugóit és problémáit, mint saját maguk által átéltet. Malin csakhamar belátta azt is, hogy felhívni a másikat, illetve bocsánatot kérni attól, akit megbántottunk, nem is olyan egyszerű.

Szókratész szerint az emberi rossz a legtágabb értelemben nem tudatos. Hiszen az ember csak azért választja a rosszat, mert nem tud a jóról, vagy azt hiszi, hogy a rossz a jó. Minden ember alapvetően jó akar lenni, csak nem mindig tudja, hogyan kell jól viselkednie.

Az ilyenféle konfliktus-megoldó órákon elindul egy olyan folyamat, melynek során a gyerek megismeri önmagát. Szembenéz azzal, hogy viselkedésében mi a helyes és mi a helytelen. Önmaga jön rá a megoldásra.

Ezúttal így találta meg Malin a helyét a csoportban és Jessika meg a többiek így lettek kedvesebbek és megértőbbek egymással.

A versengő csoportok lassan-lassan megszüntek versengeni egymással. Év végére Malin, Helena és Annmarie is megtalálta a helyét. A háborút ezuúttal „lefűjtük”. De a minden drámaórát befejező szertartás egész évben emlékeztette a gyerekeket, hogy békét kötöttek. Minden drámaóra után körbeálltak, kezükből egy láncot képeztek és egyszerre kiáltották: „Dagen D” amit úgy tudok csak lefordítani, hogy „attól a naptól fogva”. Az élet állandó összeütközések sorozata. Ezek ellenére, vagy talán éppen emiatt, vagy ezért fejlődik az „emberi-én”, a „személyiség”.

Mégiscsak nagy ritkán beszélünk a konfliktusok szerepéről a személyiség fejlődésében.

Vannak olyan konfliktusok, amelyeket se feloldani, sem megoldani nem lehet. Ezt a gyermek egy egész életen át cipelheti magával. Vannak olyan konfliktusok, amelyeket a gyerekek egyedül kell megoldania. De vannak olyanok is, amelyekben a pedagógusnak segítenie kell, sőt szükségszerű is, hogy segítsen!

Itt elsősorban azokra a problémákra gondolok, ahol a fel- és meg nem oldott konfliktus nemcsak az egyént sújtja, hanem az osztály munkáját, fejlődését, életét is megzavarja.

a kreatív konfliktusmegoldás módszere lehetővé teszi, hogy az ilyen konfliktusokat feltárjuk, tudatosítsuk, enyhítsük, mégpedig úgy, hogy azok a gyermek, a közösség életében ne válhassanak traumatikussá.

AZ ELSŐ LOVAG

— Drámaóra általános iskolásoknak —
O' Neill-C. Lambert-A. Linnell ötlete
nyomán készítette: Debreczeni Tibor

Az angliai iskolában a tanár negyedikes tanulók részvételével vezette le a drámaórát, valószínűleg azért negyedikesekkel, mert az angol lovagkorról, lovagkori történetekről akkortájt tanulnak a kisdíákok. A magyarországi tanár is akkor nyuljon a témához, amikor a gyermekeinek már van ismerete a lovagi életről és szokásairól, a lovagi erkölcsökről, amikor a tankönyvben is szó esik erről. A drámajátékkal, melyet leírunk, természetesen nem az a célunk, hogy a lovagkorról szóló ismeretekben tegyük jártasabbakká a gyerekeket — ez persze eredménye lehet a foglalkozásnak —, hanem hogy erkölcsi érzékenységüket finomítsuk.

PEDAGÓGIAI CÉL: cselekvő részvétellel döntéshelyzetbe hozni a gyerekeket, hogy állást foglalhassanak erkölcsi kérdésekben, és alapot teremteni morális témájú, személyiségformáló beszélgetéseknek. Én magam főiskolásokkal dolgoztam fel a témát (nagykörösi és kecskeméti elsős tanítóképzősökkel), az itt leírtakban az ösváltozat és a saját gyakorlat tapasztalatai összegződnek.

A foglalkozás leírása

A tanító (tanár): Közli a tanulókkal, hogy szerepjátékos órát tervez az ő részvételükkel. Számítsanak rá, hogy ő is velük játszik. A tervezett lovag témájú játékban maga lesz a király.

— Ha a lovag témakörben a tanulók otthonosak, akkor rögtön belevághatunk a történetbe, ha viszont tájékozatlanok, jobb tisztázni velük, mik is azok a lovagi erények, hogy jószerével minden, ami a keresztény életfelfogás szerint is erény, az önfeláldozó bátorság, a hősiesség, a gyermekek és nők védelmezése, az elhagyottak gyámolítása, a hűség és jóság, a becsületesség, adott szó megtartása, a mértékletesség, az önfegyelem stb., szóval minden olyan emberi tulajdonság, ami napjainkban is értéknek

tekinthető. Tisztázni lehet a bevezető beszélgetés során, hogy miféle olvasmányélményeik vannak eme eszményekkel kapcsolatosan, és szólni lehet Arany János Toldi trilógiájáról, s arról, hogy miként élnek tovább a magyar lovagkor ideái a magyar reformkorban, a romantika idején Katona Bánk bánjában, Jókai regényeiben. (A kollégák figyelmét felhívjuk a témával kapcsolatosan J. Hui-zinga A középkor alkonya c. könyvére.)

A tanító (tanár): Hogy a gyerekek az óra más minőségéhez szokjanak, interakciós helyzetgyakorlatokat játszik velük. Olyanokat, amelyekkel nemcsak az eljövendő foglalkozás dramatikus voltát érzékelteti, hanem a témáját is. Odamegy a gyerekekhez. Az egyikhez így szól: „Kérlek, jó ember, segíts rajtam, rablók támadtak meg az úton, és kifosztottak.” A gyerek reagál: „Mit sze-

retnél?" A többiek is rájönnek, hogy segítségkérésről van szó. Támaszt vár a kifosztott ember. Egy másikhoz így szól: „Fogadalmam tiltja, nagyúr, hogy bort igyam veled.” Egy harmadikhoz: „Hátulról támadtál rám, te, gaz! Védd az életed, nincs kegyelem!” A tanulók általában „veszik a lapot”. Érzékelik az új minőséget, a tanító (tanár) most partnerük. Játsszik. A gyerek a kettős szerepet könnyen elfogadja. Segíti őt ebben az a bizonyos kettős tudat.

Eddig a hagyományos osztály keretben zajlott a játék, most fordulat áll be. A padokat a fal mellé tolják, s a gyerekek a székeikkel körbe ülnek. A tanár szertartásos mozdulattal középre helyezi a sajátját. Leül, majd feláll mint király. Hangja, stílusa, mozdulata királyian szertartásos.

Király: Üdvözöllek benneteket, dicső lovagok, ismerem hűségéteket, hallottam kiváló tetteitekről. Köszönöm, hogy hívásomra megjelentetek. Kardotokat kivonva kiáltok: üdv a magyar honnak.

Fontos nap ez a mai. Ma jelölöm ki vezetőtöket, legfőbb segítőmet, akinek az „első lovag” címet adományozom. Kérlek benneteket, lovag urak, sorban egymás után ki-ki mondja el legemlékezetesebb lovagi tettét, ezzel is segítsen nékem, hogy a legméltóbb lovagra essen választásom.

— A király és a lovagok elfoglalják helyüket. Aztán szólni kezdenek. A gyerekek mint lovagok kitalálnak egy-egy hősi történetet, melyeknek ők maguk a főszereplői. Improvizálniuk kell, s ez bizony nem könnyű feladat. De lesznek, akik átveszik a tanító-király stílusát, hanghordozását is. A stílus lehet a közölnél archaikusabb. Lesz, aki nem szólal meg, ám a tanító (tanár) akkor se eshet ki király-szerepéből, ne rója meg a lovagot. Mindazonáltal az fontos, mit és hogyan mesélnek a lovag-gyerekek. A tanító-király kommentálhatja is a történeteket.

Itt jegyezzük meg, hogy a király többféle próbatételnek is kitéheti a gyerekeket: — Mutassák meg magukat szoborként, milyen tulajdonságot tartanak önmagukban a legfontosabbnak!

— Párokba állva alkossanak egy-egy ellenséges kettőst, amelyben az egyik ütni, szúrni akar, míg a másik védekezik, majd ezt alakítsák át a barátság emlékművévé.

— Adjon a király olyan feladatokat, amelyekben állóképességüket, koncentráció készségüket kell bizonyítani. Mindezeknek alapján szülessék meg a döntés, s a legalkalmasabbra ruházza az „első lovag” címet.

Király: Próbátételeitek után immár meghozom döntésemet. Körbesétálok, s aki mögött megállok, és vállát megérintem, ő lesz az „első lovag”.

— A király körsétája szertartásos, az érintés is az. Majd a lovaggá ütés ritusa következik. A király előtt féltérdén az „első lovag”. A király az „első lovagot” jobbára ülteti, aki így fogadja a többiek köszöntését.

Ha a tanár úgy gondolja, királyi szerepkörében indokolhatja is döntését, hogy miért éppen arra a lovagra esett kiténtető választása. A történetek elemzése a lovagi cselekedet szempontjából fontos lehet. Én eszerint jártam el, bevált. De ha az idő kevés, el is maradhat.

Míg a köszöntés vagy a királyi indoklás zajlik, kopogás hallatszik kívülről... Fontos drámai változás előjele ez. A király kiküld egy lovagot, aki amikor visszajön, egy leve-

let nyújt át neki, és azt mondja (ez a lovag-gyerekek is meglepetés lesz): az ajtó előtt egy szegényesen öltözött idegen férfi ül, és ő küldi a levelet a királynak.

Király: Ki az aki ilyen országos jelentőségű ünnepségen zavarni merészel. Hadd olvassam fel előttetek a levelet!

— Megjegyezzük, hogy az ajtó előtt levő szegény ember egy másik pedagógus vagy nagyobb diák, akit a játék kezdete előtt kérünk fel a szereplésre. Ám a gyerekek erről mit se tudnak. Szerepe néma szerep. Egy szót sem szól, de nem is távozik el. A levelet előzetesen a tanár írta meg, és azt veszi át a szegény embertől a lovag.

A felolvasott levélből kiderül, hogy a szegény ember a király egy régi vitéze, aki most kétségbeejtő helyzetbe került, anyagi romlásba, és kéri a király segítségét. Hivatkozik régi barátságukra.

Király: Első lovag úr, íme, itt az első feladatod! Intézd el ezt az embert! Küldd el, ne zavarjon! Jöjjön máskor, és egyébként tégy, amit akarsz!

— Az első lovag kimegy, aztán nagysokára jön csak vissza. A király türelmetlen, dühöng, majd amikor visszatér az első lovag, közli, hogy a feladatot teljesíteni nem tudta, a szegény ember nem megy el.

Király: Hibásan döntöttem! Parancsomat nem teljesítet! Visszavonom kinevezésedet! Menjen a másik lovag, s ha ő sem ér célt, menjen a harmadik!

— A feladatot senki nem tudja megoldani, hiszen a mozdulatlanul ülő felnőttet a kisebbek nem tudják elmozdítani, de az is lehet, hogy nem is akarják...

A tanító (tanár): Kilép a királyi szerepből, és azt mondja: Elérkezettünk a játék végéhez. Átalakulunk beszélgetőké.

Most következik a drámaóra harmadik része, az úgynevezett **feldolgozási szakasz, a megbeszélés**. Az alábbi kérdések hangozhatnak el: Milyen király volt ő? Amit kívánt a lovagoktól, teljesíthető volt-e? Miért merhetett ez a szegény ember levelet írni a királynak? Lehet-e zavarni egy országos hatáskörű ünnepélyt? Helyesen döntöttek-e a lovagok? Igaza volt-e a királynak, amikor megbüntette az első lovagot? Tudnak-e hasonló helyzetet saját életükből?

A cél érdekében alkalmazott lépések:

— A játék **előkészítő szakaszában** két mozzanat volt fontos:

1. Információk a **gyermek témaismeretéről**.

2. A tanár improvizációs helyzetgyakorlatai a gyerekekkel.

— A **feldolgozó szakaszban**:

1. A tér szertartásos átrendezése.

2. A tanár szerepvállalása.

3. A próbatételek, melyekkel a kiskamaszokat bizonyításra készíti.

4. Ritusmozzanatok: az első lovag kijelölése és a lovaggá avatás.

5. A tanárkolléga szerepeltetése néma szereplőként.

6. Kiélezett konfliktushelyzetek teremtése.

— A **feldolgozó szakasz** egy fontos mozzanata: a megbeszélés során a tanulságokat a gyerekeknek kell levonniuk, és nem a tanárnak. A tanár rezonorként csak összegez.